

Jens Christian Grøndahl

*Over een uur
ontluiken de bomen*

MEMOIRES

Vertaling uit het Deens door Annelies van Hees

J.M. MEULENHOF

Eerste druk november 2010, tweede druk februari 2011
Oorspronkelijke titel *Om en time springer træerne ud*
Copyright © 2010 Jens Christian Grøndahl. All rights reserved
Copyright Nederlandse vertaling © 2010 Annelies van Hees en
J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam
Vormgeving omslag Esther van Gameren
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Foto voorzijde omslag © Marianne Grøndahl
Foto achterzijde omslag © Kurt Rodahl Hoppe

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8672 1 / NUR 302

Voor Anaïs, Virginia, Albert en Anton

We zien eerst het grofste deel van de waarheid,
namelijk de waarheid zelf,
het belangrijkste – de spreker – zien we aanmerkelijk later.

EDITH SÖDERGRAN

Laat op de avond van 1 december 1999 zat ik, samen met een vrouw met zwart haar en blauwe ogen, in de laatste trein van Venetië naar Triëst. We hadden een stad gekozen waar we geen van beiden eerder waren geweest om daar te gaan trouwen. De naam had de doorslag gegeven: Triëst. De naam en de vage voorstellingen die die altijd in ons had gewekt, lang voordat we elkaar hadden ontmoet. Ik was net veertig geworden, zij was zes jaar jonger. Die avond kenden we elkaar op één dag na drie maanden.

Dat is tien jaar geleden. We zijn nog steeds getrouwd en hebben intussen twee kleine meisjes gekregen. Ik schrijf deze regels aan het eind van de winter; buiten is de lucht vriesklaar en volkomen stil. Ik zit in het huis dat we een paar jaar geleden samen in Skagen hebben gekocht, een stadje op de punt van de noordelijkste landtong van Denemarken, aan drie kanten omgeven door zee. De volgende winter word ik vijftig. Mijn leven lijkt een blijvende vorm te hebben gevonden, maar als ik terugdenk aan die avond in de nachttrein uit Venetië, herinner ik me niet alleen de hartstocht en de tederheid, maar ook de angst, de schuld en het gevoel geen vaste grond meer onder mijn voeten te hebben.

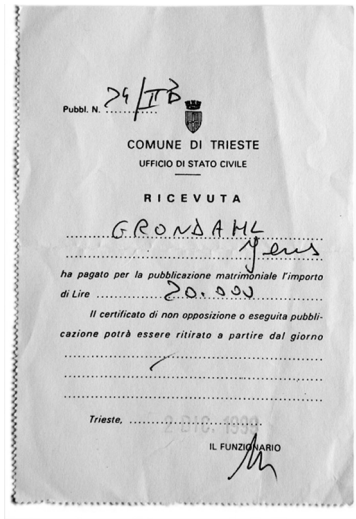
Het was niet voor het eerst dat ik me op een gewaagde, abrupte manier aan een vrouw bond, maar ik had me nog nooit zo onzeker gevoeld. In slechts een paar maanden had ik de scheiding van de moeder van mijn tweelingzonen, die pas net veertien waren, geregeld. Ik had me in één klap bevrijd, en in de verwarde, zenuwslopende tijd die volgde, moeten mijn jongens gedacht hebben dat ik me ook van hen had bevrijd. Het kostte

me jaren om hen van het tegendeel te overtuigen. Hun moeder was twee weken na onze eerste ontmoeting zwanger geworden en ook die keer dacht ik dat mijn leven nu vorm kreeg, maar ik herinner me hoe ik twijfelde en die twijfel uit alle macht moest overschreeuwen om er een feit van te maken.

Het leven stelde me een vraag waar ik niet omheen kon. Dat was al sinds mijn vroegste jeugd een leidmotief. Aan de ene kant de twijfel en de afstand, de eenzaamheid, het gevoel dat er een afgrond was tussen mijn omgeving en mijn onzekere ik. Aan de andere kant de uitdaging die, als een te intieme vraag, tot uitdrukking kwam in een ontmoeting, een opening. Dat was in de regel een ontmoeting met een meisje, een vrouw, maar waarom had ik zo'n haast met de meest verstrekkende besluiten van mijn leven? Toen ik vijftientig was, leek het vooruitzicht van het vaderschap en de beantwoorde liefde een vlucht uit mijn melancholieke jeugd. Toen ik veertig was, voelde de geheime, verstolen legalisatie van een verboden liefde als een aankomst. Als de aankomst in een vreemde stad, waarvan de naam samen met de associaties en de hoop die hij wekt, zo aanlokkelijk is dat je breekt met alles wat je kent.

De trein kwam kort voor middernacht in Triëst aan. Net als op de andere grote stations van Italië leek het perron met zijn met travertijn beklede zuilen eindeloos. Aan de overkant van het perron stond een lange rij wagons met ligwagens en naast de deuren daarvan hingen bordjes met namen van steden in het oosten: Ljubljana, Zagreb, Belgrado, Sofia, Boekarest. Mannen in leren jassen stonden aan de ramen sigaretten te roken. We logeerden in een groot hotel bij het Piazza dell'Unità. De kamer had uitzicht op de Adriatische Zee, op dit moment onzichtbaar in het donker. Heel in de verte zag je vaag een verlichte gevel van een kerk op een klein eilandje.

We gingen meteen weer de straat op om getuigen te zoeken. Er was ons verteld dat we twee getuigen nodig hadden voor de zogenaamde *pubblicazione*, de officiële bekendmaking van een

aanstaand huwelijk, en nog eens twee voor de ceremonie zelf in de *sala matrimonio*. In de buurt van het hotel vonden we in een bar die open was twee meisjes die allebei Engels verstonden. Ze luisterden vrolijk en niet bijzonder verbaasd naar mijn ongewone verzoek. Ik sprak vroeg de volgende morgen met ze af in de lobby van het hotel. Toen we 's nachts op straat rondwandelden, herkende ik de twee meisjes in de rij voor een discotheek.

Natuurlijk waren ze er niet toen ik 's morgens in de lobby kwam. Misschien hadden zij het als een grap gezien? We dronken koffie en twee grote Vecchia Romagna in het café met uitzicht op de zware Oostenrijk-Hongaarse façade van het stadhuis aan het eind van de Piazza dell'Unità. Trouwringen hadden we nog niet kunnen aanschaffen, maar toen we voorbij een bloemenwinkel kwamen, kocht ik alle rode rozen die ze hadden. Toen we eindelijk in het labyrintische stadhuis de juiste etage en de juiste kamer hadden gevonden, waren we te laat.

Maar waar waren de getuigen? Ik moest de straat weer op. Ik overwoog twee hoveniers die in een bloembed achter het stadhuis aan het werk waren, te vragen, maar ze zagen er niet uit als-

of ze bereid zouden zijn hun handschoenen en snoeischaar neer te leggen. Daarna overwoog ik een oudere vrouw die met haar geruite boodschappenwagentje langskwam, aan te houden. Ten slotte viel mijn oog op twee middelbare huisvaders in groene loden jassen die hun rijbewijs gingen vernieuwen. Ze waren vriendelijk en vol begrip en een paar uur later, na nog een geïmproviseerde jacht op getuigen op de Piazza dell'Unità kon de burgemeester, gehuld in de Italiaanse tricolore van crêpepapier, het huwelijk sluiten.

Naderhand liepen we over de pier die aan het eind van het plein de Adriatische Zee insteekt. Het is een soort promenade die flauwtjes aan de oneindigheid doet denken en ouden van dagen en flaneurs aantrekt. We liepen zo ver als we konden en bleven staan om naar het uitzicht op de roze nevel van zon boven de zee te kijken. Een gewichtloos ogenblik waarin het schuldgevoel zijn greep verslaptte. Ik kneep in de hand van mijn geliefde en kreeg voor het eerst het idee dat de verandering werkelijk was ingetreden en dat het iets anders en meer was dan een voorstelling of een hoop.

Sindsdien heb ik niets gevoeld van de kloof waar al jaren een gevoel van afwezigheid, gebrek en afstand school. De tussenliggende jaren hebben concretere zorgen gekend, maar nooit het schaamtevolle gebrek aan overeenstemming met mijn zelfgekozen werkelijkheid. Je kunt zoals bekend je onschuld niet terugkrijgen als je die eenmaal kwijt bent, maar hoe kwam het dat ik me zo lang een bedrieger had gevoeld die zijn eenzame dubbellevens in innerlijke ballingschap doorbracht?

Het is lang geleden dat ik eraan heb gedacht. Ik heb romans geschreven, liefgehad, mijn zoons volwassen zien worden en opnieuw kinderen gekregen. Alleen omdat ik de vijftig nader en niet bezig ben aan een nieuwe roman, sta ik stil om me door duizeligheid te laten overmannen. Hoe kom je van de twintig tot dertig en verder naar de veertig en vijftig? Die ronde getallen doen me denken aan de fuikstokken die bij het zuidelijk strand

van Skagen met een kortdurend, onvoldoende gevoel voor richting het gebrek aan verschil uitmeten.

Met een beetje geluk en voorzichtigheid ben ik precies even over de helft van mijn leven voordat ik hoe dan ook te gronde ga. Misschien is dit een goed moment om te kijken en even stil te staan bij hoe ik door de helft van de eerste helft ben gekomen. Hoe ik verdwijn en weer opduik in nieuwe afschaduwingen van dezelfde verwondering over waar ik eigenlijk naartoe op weg was.

Onlangs heb ik een oude verhuisdoos die bij mijn vader op zolder stond, opgehaald. Daar zit alles in wat ik heb geschreven van mijn dertiende tot mijn vijftiengste toen mijn eerste boek uitkwam: brieven, losse aantekeningen, verschillende versies van gedichten en manuscripten van de filmacademie. Ik schreef jarenlang gedichten die ik probeerde uitgegeven te krijgen, en ik heb de brieven van de uitgevers, die lovende leesrapporten insloten bij hun negatieve conclusies, bewaard. Na mijn eerste roman heb ik geen gedichten meer geschreven en heb ik behalve een paar aantekenboekjes niets bewaard. In datzelfde jaar werden mijn zoons geboren waarna de eenzaamheid nooit meer geweest is wat ze was. Wat de moeite waard was, loopt nu op eigen benen rond of is gedrukt, goed bewaard.

Als er een nieuwe roman uitkomt, is het bevredigend om de voorstudies weg te gooien. Een boek uitgeven is op zichzelf een soort opruimen. Soms vergelijk ik het in gedachten met het overboord gooien van ballast uit de gondel onder een luchtballon zodat die geen hoogte verliest. Alsof het erom gaat op te stijgen of te sterven, je van je uitgangspunt verwijderen of vallen en erin opgaan. Ik kijk bijna nooit in mijn oude boeken en soms kan ik me niet eens herinneren hoe de personages heten. Er ligt geluk in vergeten en voelen dat alles nog steeds mogelijk is, in elk geval op papier.

Ik nam de verhuisdoos mee naar Skagen en maakte hem voor het eerst in jaren open. Bovenop lag het versleten grijze album met spiraal waar mijn moeder zwart-witfoto's uit mijn eerste jaren in plakte. Ze is fotograaf, maar ze was pas net afgestudeerd aan de technische hogeschool toen ze mijn vader ontmoette,

zwanger werd en haar camera aan de wilgen hing om de volgende jaren aan mij en mijn jongere broer en zusje te wijden. Des te vlijtiger heeft ze ons in alle stadia gefotografeerd tot het moment waarop de foto's opeens ophouden en ze zelf het gezin verliet.

Ik geloof niet dat ze gelukkig met ons was, of liever gezegd, ik geloof dat het geluk te snel op was. Het ongeluk in haar nam de overhand, maar dat had geen gezicht. Het was een gat dat ze meedroeg en dat nooit werd opgevuld, met niets of niemand. Ze werd weer fotograaf, maar sinds ze mijn vader en mijn broer en zusje verliet, is ze alleen gebleven. Ik reken mezelf er niet bij, want ik hoorde niet echt bij de verlatenen. Ik was intussen een jongeman geworden die ook aanstalten maakte om uit huis te gaan, maar met haar was het iets anders. Ze is eigenlijk nooit volwassen geworden. Ze is nog steeds een kind van boven de zeventig die op haar vader en moeder wacht, ook al zijn die dood.

Ik kies een van de weinige foto's die ze niet zelf heeft genomen. Mijn vader moet haar Rolleiflex vastgehouden hebben en op het knopje gedrukt hebben, terwijl hij moeite deed het zware toestel stil te houden. Een zomerdag in 1960. Het moet een zaterdag of zondag zijn geweest, aangezien ze tijd hadden om foto's te maken. Ze staat op het balkon met mij in haar armen, blij. De wind en de zon spelen in haar gebleekte haar dat ze net als Franse en Italiaanse filmsterren uit die tijd heeft opgestoken. Ze heeft een gestreepte blouse aan, een zijden sjaaltje om haar hals en een lichte broek. Haar armen zijn gebruind, en voor mij blijkt uit haar handen veel meer hoe jong ze is dan uit haar lachende gezicht met de brede wangen. De stevige greep van haar rechterhand onder mijn luier, en de onhandige knik van haar linkerpols om mijn kuit.

Hoewel ik maar een kind ben, haar eerste, kijkt hij me meer aan dan ik hem. Ik ken hem niet, hoewel ik in al die zachtheid zijn trekken herken. Op dit moment ben ik er meer in geïnteresseerd de omgeving te reconstrueren uit de toevallige uitsnede

die de foto maakt van de gele baksteen, het witgeverfde ijzeren hek en het donkerblauwe zeildoek tussen de spijlen. Mijn eerste thuis en het eerste dat ze samen hadden, een driekamerflat op de bovenste verdieping van een modern flatgebouw in een rustige, groene voorstad van Kopenhagen.

Van het balkon keek je naar de garages en een grasveld tussen de gelijkvormige huizenblokken, een schuin aflopende laan met hoge populieren en achter de bomen een villawijk. In het trapenhuis sloot een roestvrijstalen deksel het lokkende zwart van de stortkoker af, en op de witgeverfde lijst van de voordeur had een vagebond met een naald een geheimzinnig symbool gekrast dat leerde dat hier wat te eten en een grijpstuiver te krijgen waren.

Ik weet niet of dat niet gewoon een verzinzel is waarop het kind heeft voortgeborduurd. Het woord 'vagebond' lijkt in elk geval een anachronisme, niet alleen op deze bladzijden, maar ook in de slaperige moderniteit van de huizenblokken in de voorstad. Als een gast uit het gevlekte, viezige verleden, alsof men deze lichte, luchtige woningen had gebouwd om dat defi-

nitief achter zich te laten. Als de scharensliiep, die ik bijna zeker met zijn steen en zijn bakfiets op het trottoir tussen de kort gesnoeide struiken heb gezien, of de man in zijn bruine stofjas en zijn pet met gelakte klep, die soms met zijn bestelwagen eieren kwam verkopen. Als je de laan omlaag volgde, was je weldra in de rijke wijk tussen de Hermitage en de Sont. De diepe tuinen en de villa's met hun ramen die in kleine ruitjes waren verdeeld, maakten een intimiderende indruk met hun aura van bourgeoisie en onaantastbaarheid. Hier zou ik naar school gaan en mijn eerste vriendschappen opdoen, met geschaafde, vuile knokkels. Ik was altijd op een vage, onverklaarbare manier angstig om betrapt te worden, misschien om de eenvoudige reden dat ik als een van de weinigen in een flat woonde.

Als je de andere kant opging, eindigde de laan in een rotonde omgeven door andere gebouwen van gele baksteen met winkels op de begane grond. Ik herinner me een melkboer en een kruidenier met markiezen boven de etalageruiten met geelachtige folie. Daarvandaan voerde een pad met dezelfde kort gesnoeide struiken naar een loopbrug van zware balken, waarvan ik de constructie later in een merkwaardige geografische en historische verschuiving herkende in een houtsnede van Hiroshige. Die brug liep over een autoweg naar een watertoren met een weerhaan er bovenop en naar het station waarvandaan je de s-trein naar de stad kon nemen. Toen ik oud genoeg was, zat ik 's middags op een stenen muurtje bij de rotonde te wachten tot mijn vader tevoorschijn kwam op de loopbrug, tussen de andere mannen die in hun grijze flanellen pak met een attaché-tas in hun hand huiswaarts keerden. Men zei 'naar de stad', en er klonk een aanlokkelijke belofte door in die woorden, die gingen over deel hebben aan iets waar je gewoon door hier te wonen vrijwillig afstand van had gedaan.

Van wat? Ik had geen benul, voelde alleen het avontuurlijke in de smalle straatjes die zo anders kronkelden en in de trams met al hun geluiden. De blinde bedelares die in de arcade tegen-